ТАҚРИЗ

ба диссертатсияи Файззода Рамазон Хурсанд дар мавзуи «Кумитаи беҳдошти меҳнат ва маишати занон ҳамчун омили таҳаввулоти иҷтимоии ҷомеаи Тоҷикистон (солҳои 1928-1934)» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои таърих аз рӯйи ихтисоси 6.1.1 - Таърихи ватанӣ (таърихи халқи тоҷик)

Мубрамияти мавзуъ. Таҳқиқи таърихи таҳаввулоти иҷтимоӣ ва равандҳои модернизатсияи ҷомеаи Тоҷикистон дар солҳои 20-30-юми асри XX яке аз самтҳои муҳимми таърихнигории муосири ватанӣ маҳсуб меёбад. Ин давра дар таърихи халқи тоҷик ҳамчун марҳилаи гузариши бунёдӣ аз сохти суннатии аграрӣ ба низоми нави иҷтимоӣ-сиёсӣ арзёбӣ гардида, бо суръати баланди дигаргунсозиҳои сохторӣ тавсиф мешавад. Мубрамияти ин масъала дар он зоҳир мегардад, ки Кумита вазифаи мураккаби трансформатсияи низоми суннатии ҷомеаро ба зимма дошт. Ин раванд танҳо бо ҷалби занон ба корҳои ҷамъиятӣ маҳдуд нашуда, балки ҳадафи васеътар - таҷдиди куллии шуури иҷтимоӣ, аз байн бурдани монеаҳои мазҳабӣ - патриархалӣ ва фароҳам овардани заминаҳои нави ҳуқуқиву иқтисодиро барои зани тоҷик пайгирӣ мекард. Аз ин рӯ, пажӯҳиши фаъолияти КБММЗ имкон медиҳад, ки на танҳо омор ва аркоми таърихӣ, балки ҷавҳари тағйирот дар ҳаёти рӯзмарра, муқовиматҳои иҷтимоӣ ва натиҷаҳои ниҳоии сиёсати эмансипатсияи занон дар шароити хоси Тоҷикистони солҳои 20-30-юми асри XX мавриди баррасии амиқи илмӣ қарор гирад.

Сохтор ва мазмуни кор. Рисола аз муқаддима, 3 боб, 6 зербоб, хулоса ва адабиёт иборат мебошад. Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз бахшҳои «Муқаддима», «Тавсифи умумии таҳқиқот», се боб бо зербобҳо, бахши «Хулосаҳо» бо зербобҳои «Натиҷаҳои асосии илмии диссертатсия» ва «Тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳо», «Номгӯйи адабиёт» бо зербобҳои «Феҳристи сарчашмаҳои истифодашуда» ва «Феҳристи интишороти илмии довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ» иборат мебошад. Рисола дар ҳаҷми 229 саҳифаи матни компютерӣ омода шудааст. Рӯйхати

адабиёт 212 номгӯйро дар бар мегирад.

Дар муқаддима мубрамияти мавзуъ асоснок гардида, дараҷаи омӯзиши масъала, ҳадаф ва вазифаҳо, объект ва предмет, доираи хронологию ҷуғрофӣ, асосҳои методологӣ, навгонии илмӣ, нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда ва аҳамияти назариявию амалии кор муайян карда шудаанд.

Боби якум-«Фаъолияти кумитаи беҳдошти меҳнат ва маишати занон (КБММЗ)». Дар солҳои сохтмони ҷомеаи сотсиалистӣ Ҳукумати Тоҷикистон тамоми донишу таҷрибаи хешро ба иҷрои пеш аз муҳлати он равона сохт. Он ба сифати ташаббускор (директиваи нақшаро таҳия ва пешниҳод намуд), ташкилотчӣ ва тасҳеҳгари корҳо баромад мекард. Инчунин, дар ҳамкори бо ташкилоти ҳизбӣ ва шуравӣ ва ҷамъиятӣ барои таъмини иҷрои воқеии вазифаҳои сохтмони сотсиализм садҳо чорабиниҳо барпо карда шуд. Вазифаи асосии Комиссияи марказӣ оид ба беҳдошти меҳнат ва маишати занони меҳнаткаши ҷумҳурӣ расонидани кӯмак ба барпо кардани чорабиниҳои муассисаҳои давлатӣ ва созмонҳои ҷамъиятӣ дар соҳаи беҳдошти меҳнат ва маишати занони миллатҳои маҳаллӣ дар соҳаҳои ҳуқуқ, маориф, тандурустӣ, мубориза бо бекорӣ ва расонидани кӯмак ба ҷалби онҳо ба кооператсияҳои гуногун дар саноат ва хоҷагии қишлоқ буд.

Боби дуюм - «Нақши кумита дар таҳаввулоти иқтисодии ҳаёти занон ва ташаккули коргарзанони касбӣ». Чӣ тавре маълум аст, давлати Шуравӣ дар асоси вазифаи дурнамои нақшаи панҷсолаи якуми хоҷагии халқ дар деҳот аз соли 1929 ба азнавсозии нақшаи соҳаи кишоварзӣ ва коллективонӣ пурра шурӯъ намуд. Дар Тоҷикистон бошад коллективонии саросарӣ танҳо аз баҳори соли 1930 оғоз гардид.

Боби сеюм - «Роҳбурди (стратегия) КБММЗ дар раванди таҳавуллоти иҷтимоӣ-маданӣ ва модернизатсияи маишати занон». Корҳои маданӣ-маишӣ соҳаи серпаҳлуи сиёсати давлатии Ҳокимияти Шуравӣ дар Тоҷикистон ба ҳисоб мерафт. Ин корҳо қариб тамоми самтҳои ҳаёту

фаъолияти ҷамъиятиро фаро мегирифт. Ҳукумат ба ин соҳа ҳамеша диққати калон медод ва барои доир кардани чорабиниҳои маданӣ-маишӣ маблағи зиёде ҷудо мекард. Ин маблағҳо мунтазам меафзуданд, чунки ин масъала хеле зарур буд. Аммо масъалаи истифодаи самараноки меҳнати занон ваҷҳи сиёсӣ пайдо карда, ба сиёсати махсуси Ҳокимияти Шуравӣ табдил ёфт.

Навгонии илмӣ ва дастовардҳои асосӣ. Ин рисола бори аввал дар таърихнигории ватанӣ дар он зоҳир мегардад, ки дар фаъолияти Кумитаи беҳдошти меҳнат ва маишати занон (КБММЗ) дар солҳои 1928-1934 ҳамчун механизми махсуси институтсионалии давлат ҷиҳати таҳаввули иҷтимоии ҷомеаи Тоҷикистон мавриди пажӯҳиши мустақил ва ҳамаҷониба қарор гирифтааст.

Ҷанбаҳои мушаххаси навоварии илмии пажӯҳиш инҳоянд:

1. Бозбинии мақоми институтсионалии КБММЗ: бархилофи таҳқиқотҳои қаблӣ, ки ин Кумитаро танҳо ҳамчун замимаи шуъбаҳои занони ҳизбӣ (женотделы) медонистанд, дар рисола бори аввал фарқияти функсионалии КБММЗ ҳамчун ниҳоди давлатӣ, ки вазифаи он на танҳо ташвиқот, балки сохтмони инфрасохтори моддӣ-маишии эмансипатсия буд, собит карда шудааст.

2. Консептуализатсияи раванди модернизатсия: раванди озодсозии занон на ҳамчун як силсилаи муваффақиятҳои идеологӣ, балки ҳамчун як раванди мураккаби «муҳандисии иҷтимоӣ» таҳлил шудааст. Дар ин замина, нақши Кумита дар гузариши зани тоҷик аз мақоми объекти суннатӣ ба субъекти фаъоли иҷтимоӣ ва иқтисодӣ ошкор гардидааст.

3. Таҳлили интиқодии «Дихотомияи шиор ва воқеият»: бо истифода аз усули «хониши интиқодии сарчашмаҳо», бори аввал номувофиқатии байни нақшаҳои давлатӣ ва имкониятҳои воқеии маишӣ (норасоии боғчаҳо, буҳрони хӯрокворӣ) нишон дода шуда, сабабҳои пайдоиши формализм (коғазбозӣ) дар ҳисоботҳои давраи модернизатсияи суръатбахш муайян карда шудаанд.

4. Муайян намудани омилҳои муқовимати иҷтимоӣ: дар рисола бори аввал муқовимати ҷомеаи суннатӣ ба фаъолияти Кумита на танҳо ҳамчун «куҳнапарастӣ», балки ҳамчун як аксуламали мураккаби фарҳангӣ ба тағйири низоми арзишҳои оилавӣ ва маишӣ мавриди таҳлили иҷтимоӣ-таърихӣ қарор гирифтааст.

5. Ворид намудани санадҳои нави бойгонӣ ба гардиши илмӣ: маҷмуи васеи ҳуҷҷатҳои фондҳои 10, 12 ва 17-и БДМ ҶТ, ки қаблан мавриди таҳлили амиқ қарор нагирифта буданд, имкон доданд, ки паҳлуҳои номаълуми фаъолияти хоҷагидорӣ ва молиявии КБММЗ дар шароити Тоҷикистони солҳои 30-юм ошкор карда шаванд.

Аҳамияти назариявӣ ва амалӣ. Натиҷаҳои таҳқиқотро метавон дар таҳлили илмии равандҳои хулосаҳо, тавсияҳо ва маводи дар рисола гирдовардашуда метавонанд дар соҳаҳои мухталифи ҳаёти ҷамъиятӣ ва илмӣ-таълимӣ мавриди истифода қарор гиранд. Барои таҳия ва татбиқи сиёсати давлатии гендерӣ, натиҷаҳои пажӯҳиш ҷиҳати такмили барномаҳои давлатӣ, аз ҷумла «Стратегияи миллии фаъолгардонии нақши занон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», истифода шуда метавонанд. Таҷрибаи таърихии КБММЗ дар самти бунёди инфрасохтори иҷтимоӣ (боғчаҳо, марказҳои маишӣ) барои мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ ва Кумитаи кор бо занон ва оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун намунаи таърихии ҳамоҳангсозии манфиатҳои давлат бо ниёзҳои воқеии занон хизмат мекунад.

Дараҷаи асоснокӣ ва эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот. Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаву натиҷаҳои диссертатсия шубҳае намегузорад ва бо чанд омили муҳим таъмин гардидааст:

1. Довталаб ҳангоми таҳқиқ аз омӯзиши таърихи ниҳодҳои давлатӣ, сохторҳои иҷтимоиро истифода намуда, таҳқиқи таърихи ташаккул ва фаъолияти мақомоти давлатӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятиро хуб омухта қайд мекунад, ки дар рисола КБММЗ ҳамчун механизми махсуси институтсионалии назди Раёсати КИМ ҶШС Тоҷикистон мавриди

баррасии ҳамаҷониба қарор гирифтаast боэътимодии заминаи далелии корро таъмин кардааст.

2. Хулосаҳо дар асоси принсипи таърихият, методи диалектикӣ, таҳлили сохторӣ, синтез, муқоиса ва таҳлили оморӣ бароварда шуда, ин ба раванди мантиқан асосноки омӯзиши масъала имкон додааст.

3. Таърихи гурӯҳҳои иҷтимоӣ ва равандҳои демографӣ ба омӯзиши таърихи табақаҳо ва гурӯҳҳои иҷтимоӣ, дар диссертатсия трансформатсияи мақоми иҷтимоии зани тоҷик, ҷалби ӯ ба истеҳсолот ва тағйири нақшҳои гендерӣ дар ҷомеаи суннатӣ таҳқиқ мегардад ба эътимоднокии хулосаҳо рӯшанӣ меафзояд.

4. Дар рафти таҳия пажӯҳиши мазкур раванди азнавсозии маишати занон, бунёди инфрасохтори иҷтимоӣ (боғчаҳо, ошхонаҳо) ва таъсири онҳоро ба тарзи ҳаёти анъанавии занони тоҷик баррасӣ менамояд, ки дурустии нишондиҳандаҳои овардашударо тақвият мебахшад.

5. Хулосаҳои ҳар боб ва натиҷаҳои умумии диссертатсия аз таҳлили маводи воқеӣ бармеоянд, ба ҳамдигар зид нестанд ва нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда ба мазмуни таҳқиқот такя мекунанд.

6. Дастовардҳои асосии кор дар 7 интишороти муаллиф, аз ҷумла 4 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, дар маърузаҳои конференсияҳои ҷумҳуриявию байналмилалӣ инъикос ёфта, диссертатсия дар ҷаласаи кафедраи тахассусӣ муҳокима ва барои ҳимоя тавсия гардидааст.

Ҳарчанд як қисми нишондиҳандаҳои оморӣ ба навсозӣ ва сарчашмагузории дақиқтар ниёз дошта бошанд ҳам, ин ҳолат ба эътимоднокии умумии хулосаҳои бунёдии кор халал намерасонад. Дар маҷмуъ, дараҷаи асоснокӣ ва эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот баланд арзёбӣ мегардад.

Мутобиқати автореферат ва мақолаҳои нашршуда ба мундариҷаи диссертатсия. Автореферат аз нигоҳи сохтор ва мазмун дуруст таҳия гардида, мубрамияти мавзуъ, дараҷаи омӯзиш, ҳадаф ва вазифаҳо, объект

ва предмет, навгонии илмӣ, нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда ва хулосаҳои асосии диссертатсияро пурра инъикос менамояд. Байни мазмуни автореферат ва матни диссертатсия ягон номувофиқатии ҷиддӣ ба назар намерасад. Автореферат ва мақолаҳои нашршуда мундариҷаи асосии диссертатсияро ба таври комил ва дуруст инъикос намуда, ба талаботи меъёрӣ мутобиқанд.

Эрод ва мулоҳизаҳои интиқодӣ. Дар баробари арзишҳои зикршуда, кор аз баъзе камбудиҳо ва нуқтаҳои баҳсталаб холӣ нест, ки ислоҳ ва такмили онҳо сифати таҳқиқотро боз ҳам баланд мебардорад:

1. Дар қисмати муқаддима, дар дараҷаи омӯзиши мавзуи илмӣ масъалаи амалӣ ва назариявии ҷалби занон ба кор зикр гардидааст, ки таълифоти эшон ба мавзуи мазкур кам таваҷҷуҳ намудааст;

2. Боби якуми диссертатсия аз доираи хронологии таҳқиқот берун аст;

3. Зербоби 2-уми боби сеюми диссертатсия «Самтҳои модернизатсияи маишат ва нақши Кумита дар таъсиси инфрасохтори иҷтимоии занон (Таҳлили ташкили боғчаҳо, ошхонаҳо ва клубҳои занон ҳамчун кӯшиши озод кардани зан аз «асорати рӯзгор» номгузорӣ шудааст, ки дар он каме костагӣ ба назар мерасад. Тавсия медиҳам, ки номи зербоби мазкур ба «Ҳаёти фарҳангӣ ва фароғатии занони назди раёсати КИМ ҶШС Тоҷикистон» иваз карда шавад;

4. Хуб мешуд вазъи ҷалби занон дар соҳаи маориф дар як зербоби алоҳида таҳқиқ мегардид;

5. Дар диссертатсия хатогиҳои имлоӣ, техникӣ ва мантиқӣ ба назар мерасанд.

Эродҳои зикршуда хусусияти тавсиявӣ дошта, ба арзиши умумии кор таъсири ҷиддӣ намерасонанд. Диссертатсияи Файззода Рамазон Хурсандро дар мавзуи «Кумитаи беҳдошти меҳнат ва маишати занон ҳамчун омили таҳаввулоти иҷтимоии ҷомеаи Тоҷикистон (солҳои 1928-1934)» таҳқиқоти мукаммал ва аз нигоҳи илмӣ ба анҷомрасида буда, мавзуи мубрам ва камомӯхташударо фаро мегирад. Кор ба ба талаботи бандҳои дахлдори

«Низомнома дар бораи тартиби додани дараҷаҳои илмӣ»-и КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои таърих аз рӯйи ихтисоси 6.1.1 - Таърихи ватанӣ (таърихи халқи тоҷик) мебошад.

Муқарризи расмӣ:
номзади илмҳои таърих, дотсенти
кафедраи таърихи халқи тоҷики
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон **Муҳаббатова Г.Ҳ.,**

Имзои Г.Ҳ. Муҳаббатоваро тасдиқ
менамоям Сардори раёсати кадрҳо
ва корҳои махсуси Донишгоҳи
миллии Тоҷикистон **Шодихонзода Э.Ш.,**

Суроғаи муассиса: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, н. Шоҳмансур, хиёбони Рӯдакӣ, 17
Тел: (+992) 2217811

«15» 09 соли 2026